

ІВАНУ ІВАНОВИЧУ КОРШИКОВУ – 70

4 вересня 2020 року виповнилося 70 років відомому українському вченому, доктору біологічних наук, професору Івану Івановичу Коршикову, який народився в селі Прудентове Приазовського району Запорізької області. Після закінчення Кримського сільськогосподарського інституту ім. М. І. Калініна працював у дослідному господарстві Українського НДІ зрошувального садівництва (м. Мелітополь). Трудову біографію розпочав у 1973 р. у

відділі фізіології стійкості рослин Донецького ботанічного саду АН УРСР інженером. З 1979 р. почав працювати молодшим науковим співробітником, з 1982 р. – старшим науковим співробітником. У 1989 році – завідувач лабораторії екологічної лабораторії рослин, а з 2010 р. – завідувач відділу популяційної генетики Донецького ботанічного саду НАН України. З липня 2015 року і дотепер очолює цю установу у м. Кривий Ріг. Одночасно з березня 2016 року є директором Криворізького ботанічного саду НАН України.

Кандидатську дисертацію захистив у Вільнюському університеті (Литва) у 1981 році, докторську – у 1994 році в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка. Звання «професор» отримав у 2002 році.

За весь період своєї наукової кар'єри Іван Іванович розвивав такий науковий напрямок, як промислова ботаніка. Його дослідження спрямовані на вивчення впливу техногенного середовища на рослини, використання їх для індикації його стану та оптимізації. Дослідження проводились на різних рівнях – від фізіолого-біохімічного, молекулярно-генетичного до популяційного та фітоценологічного. Розробки досліджень викладені в його майже 500 наукових працях, із яких 6 монографій та понад 60 статей, що надруковані в періодичних виданнях, які належать до міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Наукові інтереси юбіляра знаходяться у сфері промислової ботаніки: дослідження в першу чергу були спрямовані на вивчення стійкості та адаптації рослин до викидів промислових підприємств, вихлопних газів автотранспорту при поселенні рослин на докорінно техногенно порушених землях та відвалах вугільних шахт, залізрудних кар'єрів, содового виробництва. Коршиков І. І. вперше довів, що аерополютанти пошкоджують листки рослин не тільки внаслідок прямої дії, але й опосередковано через активацію процесів перекисного окислення ліпідів у клітинах. Були визначені стійкі види деревних рослин для озеленення територій і санітарно-захисних зон металургійних комбінатів, коксохімічних і хімічних заводів Донбасу та рекультивації териконів і відвалів содового виробництва.

Всі його дослідження проводяться на високому науковому рівні: він один із перших в СРСР почав використовувати метод електрофоретичного розділення ферментів як маркерів генотипу рослин. Перші дослідження були присвячені питанням: як зміниться рівень мінливості популяції сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.), які деградують від пошкоджуючого впливу емісій великих хімічних

комбінатів, наскільки втрачається генетичне різноманіття в інтродукційних популяціях і чим відрізняється мікропопуляційна структура рослин, що стихійно колонізують промислові відвали.

Важливим практичним результатом є також дослідження генетичних особливостей плюсових дерев *Pinus sylvestris* та їх насіннєвого потомства і дерев інших видів хвойних, що відзначаються високою репродуктивною здатністю повноцінного насіння з підвищеним рівнем гетерозиготності.

Були встановлені і запатентовані маркерні гени, які дозволяють визначати в популяціях дерева, що дають високоякісне насіння з рівнем гетерозиготності, близьким до материнських дерев. В останні роки для вивчення генетичного поліморфізму хвойних і листяних видів рослин під керівництвом Коршикова І. І. почали застосовувати мікросателітну ДНК. У першу чергу це стосувалося виявлення генетичних особливостей плюсових дерев та тих, що характеризуються

Коршиков Іван Іванович – засновник наукового напрямку біології «Популяційна генетика техногенно порушених лісів»

високим рівнем насіннєвої продуктивності. Були також розпочаті цитогенетичні дослідження з визначенням показників, які можна впроваджувати для оцінки ступеня впливу техногенно забрудненого середовища на насіннєве потомство рослин.

І. І. Коршиков одним із перших в Україні почав використовувати точні методи в геносистематиці рослин і показав, що *Pinus cretacea*, як і *Pinus kochiana* не є самостійними видами, а у високогір'ях відсутній такий вид, як *Pinus montana*.

В останні роки продовжено наукові дослідження щодо визначення еколого-біологічних детермінант успішності зростання *Pinus pallasiana* і *P. sylvestris* на залізорудних відвалах Криворіжжя та розроблення практичних заходів стосовно сприяння формуванню локальних інтродукційних популяцій двох видів сосни на техногенно порушених землях; життєздатності *B. pendula* в різних насадженнях Кривого Рогу та можливості спонтанного формування локальних популяцій на залізорудних відвалах Криворіжжя тощо.

У результаті проведених досліджень Іваном Івановичем розроблено та запатентовано методи сприяння розвитку деревної і трав'яної рослинності на промислових відвалах. Завдяки вивченню біології росту і розвитку окремих видів рослин були розроблені і впроваджені на площі 150 га способи пилопригнічення

промислових пустель Криворіжжя – хвостосховищ залізорудних комбінатів, що принесло значний як соціальний, так і економічний ефект.

І. І. Коршиков був і є керівником багатьох міжнародних фундаментальних і прикладних наукових тем, які входять у науковий напрямок – промислова ботаніка та екологія. Він є розробником наукової тематики стосовно моніторингових досліджень щодо урбанодендрофлори промислових міст Донбасу і Правобережного степового Придніпров'я для використання рослин в оптимізації міського середовища.

Коршиков І. І. підготував 2 доктори та 19 кандидатів наук за спеціальностями: Молекулярна генетика; Генетика; Цитологія, Клітинна біологія і гістологія; Фізіологія рослин; Ботаніка; Екологія.

Наукові праці І. І. Коршикова використовуються в навчальному процесі біологічних факультетів провідних університетів України: Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Криворізького державного педагогічного університету та ін. І. І. Коршиков вміло поєднує науково-педагогічну працю з громадською діяльністю та суспільним життям м. Кривого Рогу.

На сьогодні І. І. Коршиков повний наснаги, творчих задумів і продовжує їх реалізовувати в наукових дослідженнях, одночасно продовжує керувати двома ботанічними установами НАН України.

Іван Іванович нагороджений медаллю Президії НАН України, відзнакою у зв'язку зі 100-річчям НАН України, є лауреатом премії ім. В. Я. Юр'єва, нагороджений грамотами Президії НАН України, Донецької обласної і Криворізької міської рад.

Щиро вітаємо Івана Івановича Коршикова зі славним 70-річчям від дня народження і зичимо йому міцного здоров'я, довгих років життя та нових успіхів у справі підготовки висококваліфікованих фахівців.

Ю. В. Лихолат,
доктор біологічних наук, професор,
академік АН ВШ України,
завідувач кафедри фізіології та інтродукції рослин
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

І. П. Григорюк,
доктор біологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
академік АН ВШ України,
професор кафедри фізіології, біохімії рослин
та біоенергетики Національного університету
біоресурсів і природокористування України,

Я. В. Пірко,
кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник,
вчений секретар Інституту харчової біотехнології
та геноміки НАН України